

Vakar, šiandien ir rytoj

Vakar vakare sėdėjau virtuvėje su tėvuku (taip mūsų šeimoje, kilusioje iš Jurbarko krašto, vadinamas senelis). Už lango jau temo – dangus buvo nusidažęs tamsiai mėlyna spalva, o gatvės žibintai po truputį pradėjo šviesti. Ant stalo garavo arbata, ir kambaryje tvyrojo ramybė. Kartais tokie vakarai būna paprasti, tylūs, beveik nepastebimi. Tačiau šį kartą tas vakaras tapo kitoks.

Tėvukas staiga pradėjo pasakoti apie laikus, kurių aš pats niekada nepatyrčiau. Jis gimė 1954 metais. Tai buvo laikotarpis, kai Lietuva dar nebuvo laisva. Tėvukas sakė, kad vaikystėje žodis „laisvė“ skambėjo labai tyliai – tarsi slapta. Žmonės gyveno savo gyvenimus: dirbo, mokėsi, kūrė šeimas, augino vaikus. Iš pirmo žvilgsnio viskas atrodė lyg ir normalu. Tačiau kažko visada trūko.

Trūko galimybės laisvai kalbėti.

Tėvukas pasakojo, kad mokykloje istorija buvo pasakojama taip, kaip reikėjo valdžiai. Apie kai kuriuos Lietuvos istorijos momentus tiesiog nekalbėta. Apie nepriklausomybę, apie valstybę, kuri kadaise buvo laisva, mokiniai girdėdavo tik labai mažai – arba visai nieko.

Kartais net paprastas dalykas – kalbėti apie savo šalį, jos praeitį ar ateitį – galėjo būti pavojingas.

„Mes turėjome mažai laisvės“, – ramiai pasakė tėvukas. – „Bet gal todėl ją taip branginame.“

Jis prisiminė vakarus, kai žmonės tyliai klausydavosi užsienio radijo stočių. Radijo garsas būdavo labai pritildytas, kad niekas neišgirstų. Ten jie išgirdavo naujienas iš pasaulio, kurios dažnai skyrėsi nuo to, kas buvo sakoma oficialiai.

Kartais žmonės susirinkdavo mažomis grupėmis ir kalbėdavosi apie Lietuvą. Apie tai, kokia ji buvo anksčiau ir kokia galėtų būti ateityje. Tokie pokalbiai dažnai vykdavo tyliai, atsargiai, tarsi saugant brangią paslaptį.

Tačiau net ir tada žmonės neprarado vilties.

Tėvukas sakė, kad daug kas širdyje tikėjo – vieną dieną Lietuva vėl bus laisva. Gal ne rytoj, gal ne po metų, bet kada nors.

Kai jis pasakojo apie laiką, kai Lietuva atgavo nepriklausomybę, jo akys sužibo. Atrodė, kad jis vėl mato tas dienas.

Jis sakė, kad žmonės tada rinkosi gatvėse, stovėjo kartu, laikė vėliavas, dainavo. Kai kurie verkė iš džiaugsmo. Atrodė, tarsi po labai ilgą, šaltą žiemą pagaliau ateitų pavasaris.

Aš tyliai klausiau.

Ir supratau, kad tai ne tik istorija iš vadovėlio. Tai tikri žmonių išgyvenimai.

Aš gimiau visai kitokiame pasaulyje.

Man yra aštuoniolika metų, ir mano karta užaugo laisvoje Lietuvoje. Mes galime kalbėti, ką galvojame. Galime rinktis, ką studijuoti, kur dirbti, kur keliauti. Galime klausytis bet kokios muzikos, skaityti bet kokias knygas, išsakyti savo nuomonę.

Mes galime svajoti.

Kartais net nesusimąstome, kad visa tai yra laisvė.

Man laisvė šiandien reiškia galimybę būti savimi. Reiškia, kad galiu turėti savo nuomonę ir jos nebijoti. Reiškia, kad galiu planuoti savo ateitį ir pats pasirinkti savo kelią.

Tačiau kuo daugiau galvoju apie tėvuko žodžius, tuo labiau suprantu, kad laisvė nėra tik patogumas ar galimybė rinktis.

Laisvė yra atsakomybė.

Kai esi laisvas, tu pats atsakai už savo sprendimus. Tu pats kuri savo gyvenimą ir prisidedi prie savo šalies ateities. Laisvė reiškia ne tik teisę kalbėti, bet ir pareigą gerbti kitus, saugoti tai, kas buvo iškovota.

Kartais pažvelgus į pasaulį supranti, kad laisvė nėra savaime suprantamas dalykas. Kai kuriose šalyse žmonės vis dar negali laisvai kalbėti, rinktis ar svajoti.

Todėl laisvė nėra tik gražus žodis.

Ji yra vertybė, kurią reikia saugoti.
Kartais pagalvoju ir apie ateitį.

Gal vieną dieną turėsiu savo šeimą. Gal vieną vakarą sėdėsiu virtuvėje su savo vaikais taip, kaip vakar sėdėjau su tėvuku. Ant stalo garuos arbata, o už lango bus tylus vakaras.

Ir jie manęs paklaus:

„Tėti, kas yra laisvė?“

Tada turbūt prisiminsiu tėvuko pasakojimą.

Aš jiems papasakosiu apie laikus, kai laisvė nebuvo savaime suprantama. Papasakosiu apie žmones, kurie tyliai svajojo apie laisvą Lietuvą. Apie tuos, kurie tikėjo, kad vieną dieną jų šalis galės pati spręsti savo likimą.

Tačiau taip pat pasakysiu ir kitą dalyką.

Kad laisvė nėra tik praeitis.

Ji yra dabartis ir ateitis.

Ji gyvena mūsų pasirinkimuose, mūsų vertybėse, mūsų drąsoje. Ji gyvena kiekvieną kartą, kai sakome tiesą, kai gerbiame kitus žmones, kai saugome savo šalį.

Galbūt ateis laikas, kai ir mūsų kartai teks dar kartą parodyti, kiek mums reiškia laisvė. Galbūt ją reikės ginti ne tik žodžiais, bet ir veiksmais.

Bet aš tikiu, kad mes būsimė tam pasiruošę.

Nes kiekviena karta paveldi ne tik savo šalį, bet ir atsakomybę ją saugoti.

Tą vakarą tėvukas prieš eidamas miegoti dar kartą pažvelgė pro langą ir tyliai pasakė sakinį, kuris man įstrigo labiausiai:

„Laisvė nėra dovana. Tai atsakomybė.“

Ir dabar aš vis dažniau apie tai galvoju.

Kai matau žmones gatvėse, kai girdžiu lietuvišką kalbą, kai matau plazdančią vėliavą – suprantu, kad visa tai yra laisvė.

Laisvė yra mūsų balsas.
Laisvė yra mūsų pasirinkimai.
Laisvė yra mūsų istorija.

Tėvuko karta svajojo apie laisvę.
Mano karta joje gyvena.
O ateities karta turės ją išsaugoti.

Ir kol mes nepamiršime, kiek daug ji reiškia, tol laisvė gyvens ne tik knygoje ar istorijos pamokose.

Ji gyvens mumyse.